

BIODIVERSITATEA DIN PERSPECTIVĂ ECOLOGICĂ

Alina MATEESCU*

Amploarea cuceririlor științei și tehnicii, dublată de exploziva dezvoltare demografică, determină o creștere tot mai accentuată a presiunii asupra naturii și resurselor sale, ceea ce duce la grave dezechilibre ecologice, care, manifestate în timp și pe suprafețe relativ întinse, duc la adevărate „crize ecologice”. Nicolae Botnariuc (1989) afirmă următoarele: „consecința creșterii impactului activităților umane asupra biosferei și asupra condițiilor globale ale vieții duc la scăderea accelerată a diversității genofondului, la destabilizarea echilibrului ecologic global”. Convenția asupra Biodiversității a Conferinței UNCED de la Rio de Janeiro din 1992 reprezintă o parte integrantă a parteneriatului global pentru dezvoltare durabilă adoptat sub numele de Agenda 21. Acesta a reprezentat primul pas serios de a oferi planetei și omenirii șansa redresării și supraviețuirii prin jalonarea strategiei de tranziție de la abordarea fragmentară și pe termen scurt spre abordarea integralistă, pe termen lung.

Recunoașterea universală și la cel mai înalt nivel că mediul global este într-un serios declin, a generat lansarea unor programe internaționale de management și cercetare a mediului în manieră integralistă. În cadrul acestora biodiversitatea ocupă un loc central, deoarece reprezintă de fapt Capitalul Natural de la care pleacă toate strategiile de dezvoltare, conservarea acestuia reprezentând condiția dezvoltării durabile.

Pentru a oferi o bază unitară în înțelegerea a ceea ce înseamnă biodiversitatea cu atributele și valorile sale, la Convenția de la Rio de Janeiro s-a adoptat următoarea definiție: „*Diversitatea biologică reprezintă heterogenitatea în lumea vie de la nivelul tuturor surselor sale, inclusiv al ecosistemelor terestre, marine și acvatice continentale până la cel al complexelor ecologice din care acestea fac parte; aceasta include diversitatea în cadrul speciilor, între specii și a ecosistemelor*”.

De subliniat că, în această concepție, biodiversitatea nu se referă doar la diversitatea biologică a speciilor și la protecția speciilor periclitate (în maniera fragmentară și inefficientă care a dominat abordarea politicii și cercetării mediului în ultimele decenii), ci acoperă întregul spectru al mediului natural. Caracterul totuși general al acestei definiții nu satisface nevoia de precizie minimă în operarea cu conceptele și noțiunile lansate, dezvoltate și moștenite de știința contemporană. Din această cauză, în continuare se vor preciza elemente fundamentale ale definiției de lucru propuse. „Biodiversitatea reprezintă heterogenitatea structurală (a componentelor biotice și abiotice) și funcțională (complexitatea legăturilor dintre componente) a sistemelor biologice integrate în mediul abiotic”. Ambele definiții evidențiază caracterul ierarhic al scării de abordare, de la mecanismele intrapopulaționale, la ecosisteme și complexe de ecosisteme. În această privință s-a propus distingerea a patru mari categorii de abordare a biodiversității: diversitatea ecosistemelor, a speciilor, diversitatea genetică și diversitatea etnoculturală, corespunzătoare diferitelor niveluri de organizare biologică și ecologică.

Primele rădăcini ale conservării se pierd în preistorie. Aceasta nu a debutat ca un motiv în sine, a crescut și s-a complicat de-a lungul mileniilor, începând să se extindă ideea diferitelor recompense după o perioadă de timp („salvează acest fruct mâncându-l decât acum mai bine mai târziu, lasă acest tubercul pentru că vor fi mai mulți la anul viitor când vei trece prin acest loc, ia acest pui acasă pentru că va crește și-l vei mânca iarna viitoare când va fi mai mare și vei avea mai puțină mâncare”). Desigur că aceste practici sunt simple, dar reprezintă conservare la cel mai scăzut nivel. Odată cu dezvoltarea spiritualității și castelor de preoți, unele specii aveau un statut special, ca reprezentări ale zeilor și

* Universitatea din Pitești

erau protejate de exploatare. Uneori largi suprafețe, cum ar fi munții sacri, erau decretate în afara limitelor sau vizitate numai în anumite ocazii religioase.

Conservarea a fost pusă în discuție de-a lungul perioadei când statele europene au colonizat restul lumii, deoarece colonizarea a adus numeroase dereglări în sistemul tradițional de folosire a resurselor naturale și o rapidă supraexploatare. Un exemplu este cel al colonizării insulelor Mauritius și Tobago, unde consecințele supraexploatării au început să apară relativ repede. Odată cu creșterea impactului uman, abuzând de resursele de lemn și animale, societatea a început să recunoască importanța conservării resurselor cu valoare economică, cum sunt multe nevertebrate, plante ierboase, amfibieni și reptile, asupra cărora atenția coservaționiștilor nu s-a îndreptat multă vreme.

În 1872, odată cu înființarea Parcului Național Yellowstone, primul parc național din lume, a început politica de conservare. Aici, pe 9018 km², s-a recunoscut importanța păstrării unor resurse naturale pentru dezvoltarea economică tradițională. În aceste zone s-au supus păstrării o serie întregă de specii de plante, microorganismе și animale. Originea conservării biologice este atribuită primei Conferințe Internaționale a Conservării Biologice (San Diego, California, 1978) și cărții care i-a urmat: „Conservarea Biologică”, editată de Michael Soule și Bruce Wilcox (1980). La opt ani după acest mic început apare „Societatea de Conservare Biologică”, care editează, în 1987, jurnalul „Conservation Biology”. Universitățile, fundațiile, grupurile private de conservare și agențiile guvernamentale au contribuit la dezvoltarea unor programe de conservare.

Conservarea biologică a fost mult timp îndreptată doar asupra populațiilor de mamifere și păsări. Recent managementul vieții sălbatice și-a îndreptat atenția și asupra altor specii, incluzând reptilele, amfibienii și chiar nevertebratele și plantele. Probabil că pe viitor vor fi incluse toate formele de viață sălbatică.